

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Пламен Александров Панайотов

относно дисертационния труд на тема **„Престъпления, свързани с наркотични вещества според законодателствата на Република България и Република Йемен”** от Сара Мохамед Салех Обади за присъждане на образователната и научна степен „доктор” в област на висшето образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.6. Право, специалност Наказателно право

1. Кандидат за придобиване на образователната и научна степен „доктор” е Сара Мохамед Салех Обади, магистър по право от 2012 г. на ПУ „Паисий Хилендарски”, гр. Пловдив. След дипломирането си работи първоначално като юрисконсулт, а впоследствие - в адвокатска кантора. От 2014 г. съчетава успешно практическата си дейност с доктурантура по наказателно право в ЮЗУ "Неофит Рилски". Същевременно представя доклади и участва в дискусиите на научни конференции и семинари. Доброто владение на арабски и на английски език от докторантката я подпомага значително при осъществяване на научните ѝ изследвания.

2. Представената дисертация на тема **„Престъпления, свързани с наркотични вещества според законодателствата на Република България и Република Йемен”** е в обем от 231 страници, включително справката за използваната литература. Трудът се характеризира със структура, включваща увод, три глави и заключение.

В увода докторантката очертава предмета и обосновава основната цел на изследването - да се подчертае необходимостта от усъвършенстване на йеменското законодателство, посветено на борбата с престъпленията, свързани с наркотични вещества. Реализирането на посочената цел е

обвързано с основните задачи пред изследването, сред които се откроява проучване и анализ на правната уредба относно наркотиците и психотропните вещества преди всичко на Република Йемен, но и на други държави, сред които и Република България. Пояснено е съдържанието на две ключови за йеменското наказателно право понятия - материален елемент на престъпното деяние и морален /психологически/ елемент на престъпното деяние. Това позволява на читателя на дисертационния труд да проследи в хода на изложението основните тези на докторантката, както и да оцени достигнатите от нея обобщения и изводи.

Изложението по първата глава е посветено на вземането на отношение по два основни въпроси. *От една страна*, това е въпросът за дефиниране на понятията "наркотици" и "психотропни вещества" /синтетични наркотици/. Изложени са различни виждания относно възможността и необходимостта от общи дефиниции на тези понятия. Изтъкнати са слабостите на двата основни подхода при решаването на този въпрос. Ако уредбата им се основава на изрично и изчерпателно изброяване в приложения към съответния нормативен акт списъци, то рискът е към даден момент едно или повече наркотични или психотропни вещества, да не са обхванати в тях. Ако ли пък се премине към по-общото им дефиниране, то опасността е да се отвори вратата за неизбежни противоречия в мненията относно естеството на едно или друго вещество - дали е наркотично или не е, дали е психотропно или не е. *От друга страна*, вниманието е съсредоточено и върху въпроса за разновидностите на наркотиците и на психотропните вещества. Изтъква се, че тяхното категоризиране е възможно на основание различни критерии - произход на веществото, въздействие върху нервната система, характеристики на пристрастяване, цвят, твърдост. Следва да се има предвид и класификацията им според международното право - преди всичко съгласно Единната конвенция на ООН по упойващите вещества от 1961 г. /изменена с Протокола от 1972 г./, Конвенцията на ООН за

психотропните вещества от 1971 г. и Конвенцията на ООН за борба срещу незаконния трафик на упойващи вещества и психотропни субстанции от 19 декември 1988 г. Според международноправната уредба те биват: упойващи вещества, психотропни вещества, прекурсори и химикали. По-нататък изложението се съсредоточава последователно върху обособяването на: а/ основните видове наркотични растения и техните продукти /упойващи вещества, наркотици/; б/ основните видове синтетични наркотици /психотропни вещества/ - стимуланти /стероиди/, успокоителни, халюциногени; в/ прекурсори и химикали - материалите, използвани при производството на наркотици и психотропни вещества.

Втората глава е посветена на онези класификации на наркотиците и психотропните вещества, които позволяват обосновано да се вземе отношение по въпроса в кои случаи поведението, свързано с тях, следва да бъде криминализирано. Изследването е съсредоточено върху два критерия за класифициране. Като *първи основен критерий* се разглежда способността на наркотиците и психотропните вещества да причинят вреди и да доведат до пристрастяване. От такава гледна точка се различават тежки наркотици и леки наркотици. Става дума за качествен критерий, според който може да се определи опасността, която има всеки наркотик за отделния човек и за обществото като цяло. Това от своя страна обуславя характера и степента на обществена опасност на един или друг вид незаконно поведение, свързано с него. *Вторият основен критерий*, върху който се концентрира вниманието, е количеството на наркотиците и психотропните вещества. Въз основа на този критерий може да се изясни предназначението на поведението, свързано с тях.

Изтъква се, че тези и други критерии следва да се съобразяват от съответния законодател, ако той би искал да проведе добре обоснована, балансирана и хуманна политика за противодействие на престъпленията, свързани с наркотични вещества. В края на втората глава се акцентира върху

необходимостта стриктно да се съблюдават посочените критерии и при наказателното правоприлагане. Правилната квалификация на всяко престъпление, свързано с наркотици, и справедливото отмерване на наказание за него, предполагат изземване и установяване по несъмнен начин на техния качествен състав и на тяхното количество.

Изложението по третата глава е посветено на основните групи престъпления с наркотици според йеменското наказателно законодателство. Докторантката обособява три групи: а/ престъпления, свързани с незаконната търговия и боравене с наркотични и психотропни вещества; б/ престъпления на лица, имащи разрешение да търгуват и боравят с наркотични и психотропни вещества; в/ престъпления, свързани с употребата на наркотични и психотропни вещества. Изследването включва анализ както на съществениите признаци, характеризиращи съставите на отделни видове престъпления от всяка една група, така и на режима на наказателна отговорност за тях.

В заключението на дисертационния труд докторантката систематизира резултатите от осъщественото изследване и обобщава своите предложения *de lege ferenda*.

По темата на дисертационния труд Сара Мохамед Салех Обади е автор на две научни публикации.

3. Основно достойнство на рецензията е целенасочено търсеният комплексен подход при осъществяване на изследването. Докторантката се стреми да изясни социалната същност на различните форми на поведение с наркотични вещества за да може обосновано да изясни в кои случаи се налага и в кои случаи не са налага спрямо тях да се реагира със средствата на наказателното право. Анализът се базира най-вече на тълкуването на разпоредби от три правопорядъка – националното право на Йемен, международното право и правото на ЕС. Наред с това са проучени

законодателни решения по предмета на изследването в множество отделни държави, сред които България, Германия, САЩ, както и редица арабски страни - Египет, Кувейт, Ливан, ОАЕ. За качеството на работата способства и съчетаното използване на правнологическия, сравнителноправния и историческия методи на изследване. За практическото значение на труда допринася анализираната съдебна практика.

Дисертацията се характеризира и с конкретни приноси моменти, част от които са следните:

- изяснено е, че забраната за употреба на опияняващи вещества /наркотици/ е характерна за всички основни религии /с. 6 и сл./;

- подчертана е необходимостта наркопрестъпленията да се разглеждат като престъпления с международен характер /с. 9 и сл./;

- научно обоснованата категоризация на наркотиците и психотропните вещества е разгледана като главен показател за характера и степента на обществена опасност на свързаните с тях различни форми на поведение /с. 59 и сл., с. 83/;

- в съответствие с основната цел на изследването е осъществена обоснована и системна критика на действащия в Йемен Закон № 3 за борба с незаконния трафик и употреба на наркотици и психотропни вещества. Съществена част от тази критика е свързана с липсата на диференциация на наказателната отговорност именно с оглед вида и количеството на съответното наркотично или психотропно вещество. Това води до предвиждане в посочения закон на наказаниа смърт или 25 години лишаване от свобода за различни форми на поведение, без да се зачита посочения обективен критерий. След като йеменския законодател не предвижда съответни наказания за разглежданите престъпления, в съдебната практика се стига до нарушаване и на друг основен принцип на наказателното право - този за законност. За прояви с по-ниска степен на обществена опасност

съдилищата излизат извън рамките на предвидените санкции и определят по-леки наказания /с. 63-67, с. 92-98, с. 137 и сл./;

- основателна е критиката на посочения йеменски закон и с оглед на възприетото в него решение министърът на земеделието да е компетентният орган, който може да изменя и допълва приложените към него списъци, от наличието в които зависи дали дадено вещество може да бъде окачествено като наркотично или психотропно. Аргумент в подкрепа на тази критика се черпи и от направения сравнителноправен преглед. Според повечето от разгледаните законодателства такова правомощие или поне инициатива за промяна в списъците се възлага на министъра на здравеопазването. В случай, че му е възложена само инициативата за промяна, то неговото предложение следва да бъде прието от парламента /с. 84-91/;

- направен е системен анализ на йеменското извъннаказателно законодателство, уреждащо законната търговия и боравене с наркотични и психотропни вещества и уреждащо законната употреба на такива вещества /с. 113 и сл., с. 160 и сл./;

- задълбочено и аналитично са разгледани съставите на престъпления, свързани с наркотици, според йеменското наказателно законодателство /с. 121 и сл., с. 168 и сл./;

- споделя се аргументирано мнението, че лицето употребяващо наркотици, следва да се третира като болен, а не като престъпник /с. 174-182/;

- в съответствие с основната цел на изследването са направени и множество добре аргументирани предложения *de lege ferenda*, които могат да доведат до значително усъвършенстване на йеменското законодателство в разглежданата област /с. 36, с. 114-115, с. 118, с. 139, с. 151, с. 158, с. 167-169, с. 172, с. 175, с. 177, с. 215-219/. Специално следва да се изтъкне, че в посочените предложения са намерили отражение и резултатите от осъществения сравнителноправен анализ.

4. По дисертационния труд могат да бъдат направени и някои бележки и препоръки, които не поставят под съмнение общата положителна оценка:

- въпреки заявления обхват на предмета на изследването в заглавието на дисертационния труд, основен акцент в хода на изложението е поставен върху свързаното с наркотични вещества законодателство на Йемен. Законодателството на България в тази област е разгледано по-скоро в рамките на сравнителноправния анализ наред с това на редица други държави. Такъв подход впрочем съответства на заявената основна цел на изследването;

- допусната е неточност в изложението на с. 28-29. На с. 29 се цитира дефиницията на "наркотично вещество" според § 1, т. 11 от Допълнителните разпоредби на Закона за контрол върху наркотичните вещества и прекурсорите, а на с. 28 се твърди, че българското законодателство не съдържа такава дефиниция;

- на с. 103 не е цитирана действащата разпоредба на чл. 354а, ал. 2 от българския НК. Докторантката е имала предвид редакцията на разпоредбата преди изменението ѝ през 2010 г., но и тази редакция не е цитирана коректно;

- допуснати са редица неточности при изписването на текста на изложението - липсва посочване на източника при някои цитирания; не са прецизирани някои препращания; некоректно са формулирани някои изрази /например "виновно налагане на наказание" на с. 137/.

Направените бележки и препоръки могат да бъдат съобразени при евентуалната подготовка на дисертационния труд за отпечатване.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Въз основа на изложеното считам, че предложеният дисертационен труд отговаря на изискванията, посочени в Закона за развитието на

академичния състав в Република България, поради което давам
положителна оценка и предлагам да бъде присъдена на Сара Мохамед Салех
Обади образователната и научна степен „доктор”.

гр. София
май 2019 г.

Рецензент:

/проф. д-р Пламен Панайотов/